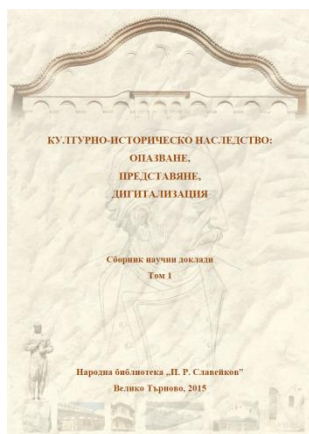

**Cultural and Historical Heritage:
Preservation, Presentation, Digitalization (KIN Journal)**
Volume 1, Issue 1, 2015, ISSN: 2367-8038
<http://www.math.bas.bg/vt/kin/>

Editors: Prof. PhD Petko St. Petkov, Assoc. Prof. PhD Galina Bogdanova
Copy editors: Assist. Prof. PhD Stefka Kancheva, PhD Nikolay Noev, Paskal Piperkov

© Editors, authors of papers, 2015. **This work is subject to copyright** *.
Published by: Regional Library "Petko Slaveykov", Veliko Tarnovo, Bulgaria

HISTORICAL VIEW OF SOME OBJECTS FROM THE WORK OF MASTER KOLYU FICHETO

Petko St. Petkov

"St. Cyril and St. Methodius" University of Veliko Tarnovo, Bulgaria

Abstract:

The report examines representative sites in the Tarnovo and the region, designed and built in the period from 1835 to the Liberation, representative of the work of the Revival master Nikola Fichev. Through the virtual tour the author suggests the idea that in addition to his proven qualities as an architect and master builder, Kolyo Ficheto impresses with his unobtrusive at first glance, but significant presence in the main Revival processes, prepared in the eighteenth but fully developed in the nineteenth century - simultaneously with the years of his life maturity.

Keywords:

Cultural and Historical Objects; Cultural Tour; Architect and Master Kolyu Ficheto; Preservation; Presentation

http://www.math.bas.bg/vt/kin/files/papers/1_1/01-KIN-1-1-2014.pdf
pages: 05-13

* This work is subject to copyright. Permission to make digital or hard copies of portions of this work for personal or educational use is granted without fee, provided that the copies are not made or distributed for profit or commercial advantage and that the copies bear this notice and the full citation on the first page. To otherwise reproduce or transmit in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or by any information storage retrieval system or in any other way requires written permission from the publisher.

ИСТОРИЧЕСКИ ПОГЛЕД КЪМ НЯКОИ ОБЕКТИ ОТ ТВОРЧЕСТВОТО НА МАЙСТОР КОЛЮ ФИЧЕТО

Петко Ст. Петков
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”

Резюме: В доклада се разглеждат представителни за творчеството на възрожденския майстор Никола Фичев обекти в Търново и региона, проектирани и строени в периода от 1835 до Освобождението. Чрез виртуалната разходка авторът внушава идеята, че освен с доказаните си качества на архитект и майстор-строител, Кольо Фичето впечатлява и с ненаатрапчивото на пръв поглед, но значимо присъствие в основните възрожденски процеси, подготвени през осемнадесетото, но развили се в пълнота през деветнадесетото столетие – едновременно с годините на неговата житейска зрелост.

Възрожденското културно-историческо наследство на Велико Търново и на великотърновския край е значителна част от българското национално богатство. С такова културно наследство не може да се похвали всеки град, дори и не всеки областен център в България. Освен, че е изключително ценно за българската културна история и национална идентичност, то е и твърде разнообразно и многобройно, като се има предвид, че времевите рамки на културната история на т.нар. Българско възраждане обхващат почти две столетия – 18 и 19 век. Тази е основната причина днес аз да ви занимавам само с една възможна виртуална обиколка по обекти на възрожденското културно-историческо наследство във Велико Търново и околностите му.

Сред най-вещите майстори на уникални черковни и светски сгради през Възраждането се откроява Кольо Фичето. По негов проект, с неговото активно участие или под прякото му ръководство са построени над двадесет черкви в Търновско и Габровско: съборната черква "Св. Преображение Господне" в Преображенския манастир (1835), "Св. Николай" в Търново (1836, завършена от Н. Фичев), "Рождество на Пресвета Богородица" в Търново (1842-1844), съборната черква "Възнесение на пророк Илия" в Плаковския манастир (1841-1845), "Успение Богородично" в село Присово, Търновско (1845-1846), съборната черква "Св. Троица" в манастира "Св. Троица" около Търново (1846-1847), "Св. Димитър" в Лясковец (1848-1849), "Св. Марина" в Търново (1849-1850), "Св. Никола" в Горна Оряховица (1849-1852), "Св. Никола" в Дряново (1850-1851), "Св. Спас" в Търново (1858-1859), "Св. св. Кирил и Методий" в Търново (1860-1861), "Св. Димитър" в с. Горна Липница, Търновско (1863), "Св. Троица" в с. Овча Могила, Търновско (1864), "Св. Троица" в Свищов (1865-1867), "Св. Архангел Михаил" в с. Лесичери, Търновско (1870-1873), "Св. св. Константин и Елена" в Търново (1872-1873), "Св. Параскева" в с. Беляковец, Търновско (1873-1874), черква в с. Дебелец, Търновско (1879-1880). Втъкавайки в църковните обеми конструктивни елементи, присъщи на жилищната архитектура, възрожденският архитект постига съвършени пропорции на изключително раздвижените си и хармонични църковни сгради. Най-съвършеното творение на легендарния майстор в областта на храмовото строителство е черквата "Св. Троица" в Свищов (1867). С високите си куполи и с разчупената си фасада, свищовската черква впечатлява с художествената си изтънченост и създава чувство за извисеност. А храмът "Св. св. Константин и Елена" в Търново – дело на знаменития майстор – специалистите определят като "завършек на монументалната архитектура от епохата на

Възраждането". Никола Фичев е изключително добре школуван строител, получил архитектурната си подготовка за период от над две десетилетия при водещи майстори от Търновската и Корчанската (респективно Брациговската) школа. Той е запознат със съвременната европейска архитектура от изявите ѝ в Румъния, Истанбул и Одрин, където по това време са работели някои западноевропейски архитекти и каменоделци. Добре е познавал и старата българска доосманска архитектура, както е видно от собствените му реализации. Отлично и с голяма точност се е справял с изработването на количествени и стойностни сметки. Сам и с вещица е избирал строителните си материали камък, дърво, тухли, ковано желязо. Изработвал е проекти и много добри макети за своите сгради и съоръжения. Владеел е резбарство и каменоделство. Ползвал се е от три чужди езика, необходими за договаряне на сгради при работата му извън българските земи¹.

Освен с доказаните си качества на архитект и майстор-строител, Колю Фичето впечатлява и с ненатрапчивото на пръв поглед, но значимо присъствие в основните възрожденски процеси, подготвени през осемнадесетото, но развили се в пълнота през деветнадесетото столетие – едновременно с годините на неговата житейска зрелост.

Ще започнем нашата въображаема историческа разходка от Преображенския манастир, където в началото на 30-те години на XIX в. Н. Фичев помага на прочутия майстор Димитър Софиялията в строителството на новия храм "Св. Преображение Господне" (фиг. 1).

Фигура 1. Преображенски манастир до гр. Велико Търново

Залавянето и обесването на майстора заради активното му участие в Българската завера от 1835 г.² е причина именно Колю Фичето да довърши обекта. По този начин един знаков паметник от края на Второто българско царство (Сариният или Шишмановият манастир) става начална точка в дългия майсторски и житейски път на Н. Фичев, който по един изключително впечатляващ начин съпада с историческото пробуждане, съзряване и еманципиране на българите през XIX в.

¹ Н. Тулешков, Първомайстор Никола Фичев – живот и творчество. // http://www.pravoslavieto.com/history/19/1800_K_Ficheto/index.htm

² П. Ст. Петков, Капитан Георги Мамарчев и Българската завера от 1835 година. // Електронно списание LiterNet, 23.04.2004, № 4 (53) <http://liternet.bg/publish11/petko_petkov/gmamarchev.htm> (23.04.2004).

Следващият паметник от нашата разходка по местата, свързани с Н. Фичев и Българското възраждане, е Плаковският манастир „Св. Пророк Илия“ (фиг. 2). След разкриването на Заверата от 1835 г., чиито организатори се събирали в светата обител, манастирът отново е разрушен. Възстановяването му започва през 1845 година, когато е построена манастирската църква „Св. Илия“ - рядко явление на българската архитектура от т.нар. атонски тип, характерен за епохата на Втората българска държава.

Фигура 2. Плаковски манастир „Св. Пророк Илия“

През 1865 г. майстор Колю Фичето изгражда и величествена 26-метрова камбанария с красива декоративна зидария, каменна чешма и двуетажни жилищни крила в П-образна форма³.

През 1836 г. младият строител Н. Фичев завършва най-новия православен храм в Търново – „Св. Николай“ (фиг. 3, 4), който тържествено е осветен в деня на патрона си 6 декември⁴. За това ново архитектурно постижение Колю Фичето получава майсторско звание. Мястото е избрано така, че храмът да доминира над съществуващите тогава над тридесет джамии в града.

Църквата „Св. Николай“ има дълга история, вплетена в общия ритъм на възрожденските обществени вълнения и борби, но повечето съвременници, а и историците я свързват с водените тук разгорещени дебати за съдбата на разпокъсаното Отечество по време на заседанията на Учредителното събрание през 1879 г.⁵

³ <http://www.pravoslavieto.com/manastiri/plakovski/index.htm>.

⁴ Ив. Радев, Л. Прашков, Д. Кенанов, Р. Радев, Храмът „Св. Николай“ Велико Търново. В. Търново, 2003, с. 43.

⁵ Спомени за Учредителното народно събрание през 1879 г. С., 1979.

Фигура 3. Църква „Св. Николай”, гр. Велико Търново

Фигура 4. Надпис на църква „Св. Николай”

През 1849 г. Колю Фичето построява една от най-забележителните сгради в старата столица – дом, поръчан му от търговеца Никола Коюв, станал известен като Къщата с маймунката (фиг. 5, 6).

Фигура 5. Къщата с маймунката, гр. Велико Търново

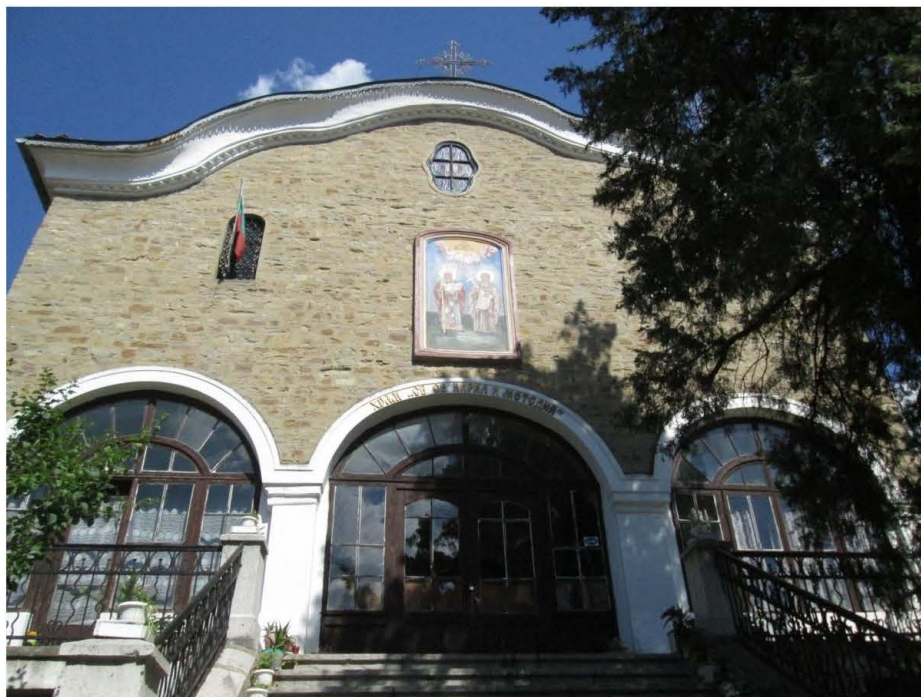

Фигура 6. Фигура и надпис върху къщата с маймунката

Както останалите търновски къщи, и тя е разположена на две улици. Помещенията откъм долната улица са на по-високо ниво, оттам се влиза в двата жилищни етажа. Външното оформление е с тухлена облицовка с изпъкнали фигури. Този начин за украсяване на външните фасади се среща рядко у нас. Подобна украса има и в други къщи в Търново, Горна Оряховица, Преображенския и Плаковския манастир, където е работил Колю Фичето.

Къщата с маймунката е реставрирана по проект на арх. Теофил Теофилов и от 1979 г. до днес е Дом на Съюза на учените във Велико Търново.

През 1863 г. майстор Колю Фичето завършва строителството на нов търновски храм – църквата „Св. св. Кирил и Методий“ (фиг. 7), която се намира в най-високата част на старата престолнина – в квартала Варуша. През есента на 1872 г. храмът е осветен повторно от първия български екзархийски митрополит на Търново Иларион (бивш епископ Макариополски). Тъй като историята на църквата е свързана с преселниците, чийто покровител е Св. Атанасий, един от олтарите е посветен на него. Иконостасът е дело на резбарите Тодор Несторов и Иван Димитров Стрелухов – ученици на даскал Ботю Петков и активни участници в националноосвободителните борби⁶.

Фигура 7. Църква „Св. Св. Кирил и Методий“, гр. В. Търново

Този храм е първият в търновска духовна околия, посветен на светите братя Кирил и Методий и освен поредно доказателство за гения на майстор Колю Фичето е ярко потвърждение за нарастващите размери на почитта към равноапостолното и просветителското дело на двамата светители. В него се служи на български език още през 60-те години на XIX век, доста преди учредяването на автономната Българска екзархия.

⁶ Радев, Ив., История на Велико Търново XVIII — XIX век, Велико Търново, 2000, с. 312 – 321;

Темелски Хр., Великотърновски манастири в националноосвободителната борба. София, 1992 г., с. 196.

Катедралната църква „Св. Троица“ (фиг. 8) в Свищов, издигната през 1867 г., и църквата „Св. Константин и Елена“, построена през 1872 г. във В. Търново, са своеобразен апотеоз в храмовото строителство през Възраждането и завършек на дългогодишните усилия на големия майстор на възрожденското строителство Никола Фичев да свърже трикорабната, надлъжно решена сграда с купол, който да играе ролята на централен елемент във вътрешното ѝ пространство⁷.

Фигура 8. Храм „Св. Троица“, гр. Свищов

За построяването на църквата „Св. Троица“ свищовските енориаши заплатили 461 613 гроша, но резултатът е поразителен - над града се извисява величествен трикорабен, четирикуполен храм с камбанария-кула над преддверието. За първи път в църковното строителство майсторът превръща цялата източна фасада в огромна апсида с огъната вълнообразна форма. Иконостасът на храма е дело на майстор Антон Пешев, родом от Крушево, Македония, и е изработен в периода 1870-1872 г. Дължината му е 16 м., а височината - средно над 10 м. Върху близо 100 кв.м., при безупречна симетрия, А. Пешев поставя обширни плоскости, на които знаменитият свищовски художник Николай Павлович рисува своите 73 икони.

През 1872 г. първият български екзарх Антим I посещава храма и служи в него. Същата година в Свищов пристига търновският екзархийски митрополит Иларион и отслужва тук Света литургия. На 28 юни 1877 г., след освобождението на града, руският император Александър II присъства на молебен в църквата "Св. Троица" в памет на падналите жертви за Освобождението. Той подарява шест камбани, които са монтирани на построената през 80-те години на XIX век от майстор Генчо Новаков камбанария.

⁷ М. Коева, Завършващ етап на възрожденската архитектура. – Във: Въведение в архитектурната теория и история. // <http://liternet.bg/publish9/mkoeva/teoria/zavyrshvasht.htm>.

Църквата „Св. св. Константин и Елена” в Търново е завършена през 1872 г. върху един много труден за застрояване терен между три улици, разположени сред жилищни сгради. Тук за пореден път Колю Фичето проявява своя уникален талант и изгражда една изключително красива и открояваща се и досега сред постройките църква. През 19 век тя се е вписвала много добре в общата панорама на красивите възрожденски къщи, които са я заобикаляли⁸. Църквата е висока, а отвътре - светла, при изграждането ѝ Колю Фичето успява умело да съчетае разнообразни архитектурни форми и елементи. Това, което е характерно и я отличава от останалите постройки на Колю Фичето, са двете въртящи се колони, поставени пред главния ѝ вход. Църквата е осветена тържествено на 7 октомври 1873 г. от Иларион Търновски (бивш Макариополски епископ).

Фигура 9. Църква „Св. Св. Константин и Елена”, гр. В. Търново, снимка от фонд „Възраждане”, РИМ – В. Търново

Пет години преди началото на Освободителната Руско-турска война майстор Колю Фичето построява нова сграда на мястото на стария конак в Търново.

Фигура 10. Старо изображение на конака във В. Търново

⁸ Т. Недева, [За църквата „Св. св. Константин и Елена”] // <http://www.focus-news.net/opinion/0000/00/00/14892/>.

Фигура 11. Съвременно изображение на конака във В. Търново

Конакът (фиг. 10, 11) е дълъг 60 метра и висок 27 метра. Поради неравния терен има различия в етажите - от юг те са четири, а от север са два. Първи и втори сутерен са под нивото на основния етаж и терен към север, но всъщност са открити и използвани откъм южната страна. Помещенията вероятно са имали спомагателни и складови функции. Те нямат вътрешна връзка със сградата. Първи и втори етаж са най-богато и артистично решени. Главният вход на конака се намира в средата на северната фасада и се подчертава посредством петостепенен начупен портик, завършващ при главния корниз с двойно огънат „кобиличен“ корниз – любим похват на Колю Фичето. Каменните колони и капители от този портик са запазени в оригиналния си вид⁹.

През първите месеци на 1879 г. в тази сграда заседават депутатите от Учредителното и Първото Велико народно събрание на Княжество България. Тук на 16 април 1879 г. е приета първата българска конституция, а на 17 април с.г. е избран първият княз Александър I¹⁰. Парламентарните дебати се водят както в сградата на конака, така и в училището при храма „Св. Николай“ в Търново – и двете дело на прочутия майстор Колю Фичето, който доживява да види България свободна и да изпита заслужено удовлетворение от това, че началото на българския парламентарен живот започва в знакови обекти на неговия архитектурен гений.

⁹ П. Манастирска, Учредителното събрание заседава в конака, строен от Уста Колю Фичето. // http://www.bolgari.net/uchreditelno_sybranie_zasedava_v_konaka_stroen_ot_usta_kolyu_ficheto-h-100.html.

¹⁰ П. Ст. Петков, Важни дати от историческия календар на българите. – В: Преди сто и повече години. Изследвания и очерци по нова история на България. В. Търново, 2009, с. 230.

Научната конференция **„КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО: ОПАЗВАНЕ, ПРЕДСТАВЯНЕ, ДИГИТАЛИЗАЦИЯ” (KIN2014)**, посветена на 145-годишнината от създаването на Българската академия на науките, се проведе в зала „Европа” на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий” през месец ноември 2014 г. На откриването на конференцията приветствия поднесоха зам. ректорът на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий” проф. д-р Петко Ст. Петков, главният координатор на регионалните академични центрове чл.-кор. Димитър Димитров и акад. Ячко Иванов. Конференцията включваше специална докторантска сесия с участието на млади учени и докторанти.

В рамките на конференцията се откри изложба **„Разрушение и съзидание”**, представяща резултати от проекта за цифровизация на архитектурното творчество на Уста Кольо Фичето.

КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО: ОПАЗВАНЕ, ПРЕДСТАВЯНЕ, ДИГИТАЛИЗАЦИЯ

ТОМ 1, 2015

<http://www.math.bas.bg/vt/kin/>

Народна библиотека „П. Р. Славейков”

ISSN 2367-8038